

Professor M. Reissner

Mis on demokratiline wabariik ?

HA

38334

„Teaduse“ kirjastus Tallinnas 1917.

Типогр. «Ревельскій Наблюдатель», Ревель.

Demokratia ja kodanikud.

Demokratia tähendab rahwa walitsuse wõimu.

Rahwa walitsuse wõimu!

Demokratilise korra juures muutub rahwas esimest korda igasuguse seaduse ja wõimu ainsaks allikuks, kogu seltskondlise jõu ainukeseks omanikuks ja walitsejaks.

Mga riik?

Demokratilise korra juures ongi rahwas ise riigiks. Minult isewalitsuse ajal oli ainult riik olemas, kuna rahwast üleüldse ei olnudki. Olid alamad ja teenijad ja ametnikud olemas, aga rahwast, kes iseisew, mitte kellegi käsu alla kuuluma oleks olnud — niisugust rahwast ei olnud mitte!

Konstitutsioonilise (põhjusseaduslise) korra juures — peale revolutsioonilisi kõnekärgatusi ja hirmsaid sõdasi, — kui wana kest kord lõhkes, seal tuli uus jõud ilmale, ja see jõud oli — seltskond: jõukamad klassid, kes revolutsioonilise rahwa õladel iseisewusele ja oma õiguste maksmaks tunnistamisele jõudnud. Wana riik jagunes kaheks, ja seal leidsid endid korraga kaks jõudu wastamisi seiswat, kes aga kohe teineteisele sõbralikult käe ulatasid.

Nii sündis meil peale 1905. aastat; kahjuks aga selgus, et meie seltskond selleks liig nõrk oli, et iseisewat tähtsust omandada, kuna aga wana riik liig tugew oli selleks, et wõimu enese käest ära anda, ja nii lümmatas wana walitsus rahwaesituse — riigiwolikogu — täieste ära.

Minult demokratilise korra juures ei ole enam rahwa üle walitsewat wiirastuslist wõimutonti olemas, ei ole enam olemas lahkiminekuid ja wastolusid riigi ja seltskonna wahel, sest terve wõim läheb nüüd rahwa kätte.

Rahwa all ei mõelda siin aga sugugi mitte mõnesuguseid paremaid, filmapaistvamaid, väljavalituid või eesõigustatud inimesi. Ei, eesõigustatud pole demokraatlike korra juures seltskondlike asjade juhtimisest ja rahwa heaäekäigu eest hoolitsemisest mitte osavõtmata tarwis.

Ü h e d i g u s l u s on sellepärast igasuguse demokraatia aluspõhi. Rahwa filmi ees on kõik ühewäärilised ja ühesuguse tähtsusega. Päevalise isik on samas väärtuses kui mõisnikugi isik. Kõigil on ühesugused õigused ja kohustused, igaühel on ühesugune au ja õigus lugupidamise peale.

See on aga ainult poliitiline ühedigustus. Teine, palju tähtsam ühedigustus on alles kätte jõudmata. Veel ei ole ära kaotatud wahel nälgase ja täisjõunu wahel. Kuigi keisri või isewalitseja võim juba murdunud, aga eraomandus peab ennast veel küünute ja hammaste waral jalul.

Millal jõuab siis omegi ka niisugune kord kätte, kus terjus ja rikasmees töötgemise kohustuse, õnnelikkuse ja muretuse poolest ühesarnasteks tehtakse?

See kord jõuab alles siis kätte, kui eraomandus kadunud ja kapital üleüldiseks seltskonna omanduseks muutunud on.

Uga n i i s u g u s t ühedigustust ei anna meile mitte poliitiline, waid sotsialne (ühiseluline) revolutsioon, ja mitte demokraatiline, waid sotsialistiline wabariik. Wõitlus tema eest saab palju raskem olema, kui seda võitlus isewalitseuse või tsaari wastu oli, aga see võitlus ei järele siiski mitte tubemata.

Kõneleme nüüd ainult esimesest sammust — poliitilisest ja demokraatilisest wabariigist. Wabariigis on küll inimeste wahel waranduse või rikkuse poolest veel wahel olemas, aga kui kodanikud on nad siiski ühesarnased.

Kodanikkude ühedigustuse ja ühesarnaduse loomulikuks tagajärjeks on aga wabadus — igasugused kodanilised ja isiklikud wabadused, liikumise- ja elupaigawalimise-, tööstuse- ja kaubanduse-, majanduslike wõitluse ja wõistluse wabadus jne

Riipalju ilusaid, juuri wabadusi! Nende eest maksis juba wõidelda! Misugune õnn, et meil nüüd võimalus

on wabalt talitada ja elada, kõneleda ja läbi käia. Kui magus see kõik meile peale lõpmata-pikka orjapõlwe, mis meil nüüd seljataga, tundub olemat!

Alga ka siin peab meeles pidama, et see ainult õiguste ja wõitluse wabadus on. Majanduslikel alal on wabad ainult need, kes ainelisest küljest tarwiliselt kindlustatud, kuna nälga aga inimest kütkestab ja orjastab. Mis kaju on siis õieti wabadusest, kui tema tarwitamiseks aega, wõimalust ja jõudu ei leidu?

Õsialgul aga peame meie siiski ainult poliitilise wabadusega leppima — küllap tuleb ka selle teise wabaduse kätte ford järg!

Üheõiguslusele ja wabadusele järgneb wõim. Rahwa päralt on terwe walitluswõim wabariigis, aga rahwas seisab koos kõigist üheõiguslastest ja wabadest kodanikkudest, ja nii wõtab iga kodanik rahwa walitluswõimust osa. Kui kodanikud seda õigust ei tarwita, wõib demokraatlist wabariiki ainuüksi sinda weel hukatus oodata. Kus kodanikud oma õigustest lugu ei pea, seal ei wõi ka wabariigist midagi wälja tulla. Seest wabariik on ju õieti ainult miljonite kodanikkude ühine wõim, ja nii oleneb riigi saatuse just sellest ära, kudas kodanikud endist ja oma õigustest lugu ostawad pidada.

Wähemus peab alati enamuse sõna kuulma, — see tohiks juba iseenejeste-wõistetataw olla. Alga wõib olla, et siiski nii mõnigi enesele weel küsimise ette paneb: On siis enamuse vähemusest alati targem, parem ja õiglasem? Mis-pärast just kodanikkude enamuse rahwa tahtmise awaldata ja määrata peab olema, kuna vähemusel muud üle ei jää, kui ainult tema sõna kuulata?

See on sellepärast nii, et enamuse mitte kunagi neist koos ei seisja, kes rikkamad ja tugewamad on, kes harjunud on oma ligimest ekspluaterima, kes kõigepealt ainult oma isikliku ja omakasu-püüdlikka huwisiid taga ajawad. Wähemus seisab alati rikkastest koos, sest suurem osa inimesi on igalpool ikka waesed — nii seisab siis enamuse nende käes. Ja sellest järgneb: demokraatlise korra juures seisab wõim

enamuse käes sel põhjusel, et see enamus just töötavatest klassidest koos seisab.

Näib, nagu võiks riik, kus töörahwad võikse oma tahtmist mööda oskavad juhtida, wana kapitalistlikult korda ümber muuta ja poliitilise wabariigi abil jotsialistlikke demokratia luua.

See on asjata lootus. Sest mitte iga kerjus ei saa majanduslike mitte meeletusest aru. Just wastuoks, paljud mõtlewad elu nagu õnnemängu olewat, millest ise osa wõtawad. „Maaber suri nälja ja wiletsuse kätte — tema käsi ei käinud nii siis hästi; mängul aga peab õnne olema, sest kas ei saa siis kerjusel nii mõnigi kord miljonärideks!“ Ja mõned katsumad õnne ja annawad oma elu ja jõu omanikkudele ära, lootuses, et ise kord omanikkudeks ja rikkaks saawad.

Ja näib, nagu teeks demokratia oma wabadusega selle igapidi võimalikuks. Igaüks tahaks wõitja olla, igaüks hoiab omandust, et ise kord miljonäriks saada.

Tuleb ära wadata, kuni enamus selgusele jõudnud, et teda ainult igawene puudus ja iseseiswusetus wõitawad, et rikkuse-õnnemäng petlik on, et temast ainult need kasu saawad, kel juba oma kapital on olemas.

Miikana aga lepib enamus ka poliitilise wõimuga. Ja see wõim on ikkagi parem, kui wähemuse — rikaste ja haritud, kuid omakasupüüdlikkude inimeste — wõim.

Sest töwiniimesed on ju ühistes asjades ikkagi enam wälja kaswatatud, nad suudawad endid üleüldiskasulikkude asjade heaks ohwriks tuua ja ei ole mitte nii omakasupüüdlilikud ning õelad, nagu kõrgemal seisjad. Nad on suuremeelsed ja ausad, ja kapitalismuse ike ning ekspluaterimine, mille all nad alalistelt ägama peawad, on neid õpetanud wabadusest lugupidama ja mitte teisi rõhuma. Nad on rahuarvastajad, sest et sõjaraskused ja wiletsused kõigepealt nende kanda jääwad; nad on kolkuhoidlikud, sest et kõik rikkused nende endi kätetöö läbi loodud on.

Rahwas wõib efsida, mõnikord ennast isegi ninapidi wedada lasta; aga isegi kapitali ike all on ta iseseiswam

ja targem, kui oma võimu pärast wabijewad kapitalistid ühes oma palgalistega.

Nii muutub rahwas ise omaenese jaatuse otjustajaks ja kogu endine isewalitsusline wõim läheb terwes oma juures tema kätte üle.

2.

Demokratia ja konstitutsion.

Rahwawõim ei jae piiramata isegi poliitilisel alal.

Rahwas tunneb hirmuwalitsuse ees nii suurt hirmu ja wihtab igasugust wägiwalda nii kangeste, et ta kõigepealt omaenese wõimu püüab piirata.

Igasuguse wõimu — ükskõik, kust see ka tuleb — piiramiseks on aga üksainus abinõu olemas, ja see on — õ i g u s !

Mis on siis õigus?

Tema üle on õpetatud mehed palju waielnud, ja ei ole siiski mitte kokkuleppimisele jõudnud. Sest õigust on mitmesugusel kujul olemas, ja iga klass, iga kildfond, otseb enesele kõigepealt ikka niisugust õigust, mis talle kõige kasulikum oleks.

Du aga siiski üleüldine õigus olemas. Õigus õigluse näol, mis ühesarnaduse peale rajatud ja wõimu-, wabaduse- ning omanduse-mõisteid korraldab.

Demokratia loob enesele ise oma õiguse. See õigus on kodaniku-mõiste peale rajatud ja määrab wabaduse ning ühedõigusliste kodanikkude wahel poliitilise wõimu wahekorrad kindlaks. Selle tagajärjel on igal wabariigi kodanikul õigus nõuda, et ükski rahwa wõimukandjatest tema kodaniku-õiguseid ei rikuks, et igal wõimukandjal oma teatud tegewuse-piirfond oleks, et iga ametnik ja asutus kodanikkude ees, keda ta teenib, wastutaw oleks. Õiguse ülewõim ongi demokratia tähtsam tunde-märk.

Õjwalitjuslikes riigis ei ole õiguse järele vähematti tarwidust olemas; keiser wõi kuningas walitseb kas armu- likult wõi kurjalt — nii, nagu ta jeda ise heaks arwab. Ta nõuab armastust ja usaldust enese wastu — kas wõi wägi- walla abil. Kus oleks siin tõeste õigusel maad?

Õjwalitjusline wõim on weniw nagu wihmalimu- kas, libe ja salalik nagu madu, ja näitab oma raswase kere sisse warjatud küüni ning sarwi ainult niisugusel korral, kui ta neid enam kudagi peita ei saa.

Nii on õjwalitjus kehastatud filmakirjalikkus ise, elus saatan ingli kujul!

Õjegi konstitutsiooniline (põhjuseadusline) õjwalit- juslik riik ei ole niisugusest alatust filmakirjalikkusest waba.

Tuletame ainult jeda meelde, et seal üleüldise kasu ettekäände all keisrit wõi kuningat kumardatakse ja austatakse, aga riiki juhtida teda siiski mitte ei lubata; et teda ainukeseks wõimuhondjaks nimetatakse ja ometi mitte mil- legisse segada ei lubata; et igasugune wastutus tema pealt ära wõetakse ja tema tegude eest ministrid wastutama pea- wad, kes tema nimel riigi üle walitsewad ja riigiasju juhivad.

Wabadust ja eesõiguseid, wastutamatuust ja rahwa hea- käekäitu ei wõi aga mitte ühte liita, ilma et seejuures õigust ja õiglust ei rikutaks. Õiguslikes riigis peab ka õjwalitseja üleüldise õiguse alla kätma. Demokraatlise korra juures ei tohi mitte ühtainust pimedat murgakest olla, kuhu õigus wa- balt sisse ei peaseks.

Kusagil ei ole wõim nii juurepäraliselt esitatud, kui demokraatlise riigikorra juures. Mis tähtsus on seal weel ühe õjwalitseja ja tema ametnikkude jõul miljonite wõimu kõrwal, kus wõimu järele walwab lugemata hulk kodanikka, kus iga otfus miljonilise rahwa poolt finnitatud saab!

Kogu see wõim põhjeneb aga kõigepealt rahwa a s u = t a w a w õ i m u peal, s. o. rahwa enesekorraldamise ja enese- määramise õiguse peal. Demokraatlise riigikorra juures ei loo asutaw wõim mitte riiki ennast wõi walitjuse wiisi. Asutaw wõim organiseerib ainult rahwa asutused, kindlustab

kodanikkude õigused, ja määrab rahwa tahtmise kohaselt oma-eneise tegemise korra kindlaks.

Seda ei tehta aga mitte eeskirjade, käsukirjade või päewakäskude näol, vaid põhjusseaduste või konstitutsiooni kujul.

Konstitutsiooniks nimetatakse seadust, milles rahwas oma kõige kõrgemat tahtmist avaldab.

„Konstitutsioon“ on iseeneisest sõna, mida wägiwallas-teenrid õpetlased küllalt rüwetanud ja moonutanud.

Meil, Wenemaal, nimetati ju „konstitutsiooniks“ sedagi seadust, mille järele meie „Zumala armust“ hirmuwalitsejal õigus oli kõige tooremat ja rumalamat wägiwalda rahwa wastu tarwitada. Selle „konstitutsiooni“ põhjusemõtte rahwa wastu tarwitada. Selle „konstitutsiooni“ põhjusemõte

Kõigis jarnastes konstitutsioonides on wähe õigust ja õiglust. Nad on selleks kirjutatud, et teist kõita ja ise seejuures oma käsa wabaks jätta. Nimult demokraatlikes wabariigis on konstitutsioon õigluse peale rajatud ja oma nime ning tähtsuse wääriline.

Wõime peaaegu ilma liialdamata ütelda, et demokraatlike korra juures rahwas niiwõrd ka kõige wähemat wägiwalda kardab, et ta enese wõimust lahti ütleb seaduse ja kõigepealt konstitutsiooni, mille ta enesele ise loob, kasuks. Ta soovib, et wõim seeläbi ise erapooletu, õigglase ja kõigi kohta ühelaadilise iseloomu omandaks.

Konstitutsioon on püha, puutumata seadus, mis kõigi seaduste, kõige wõimu ja kõigi kodanikkude üle seisab niifant, kuni teda seesama kõrgem ajutaw rahwawõim pidulikul wiisil ise muudab.

Õnnemel kohal seisawad konstitutsioonis muudugi kodanikkude õigused.

Konstitutsioon määrab kindlaks omawalitusselised ja autonoomilised ringkonnad, mis wäikesteks demokraatlikeks osariikideks ühises suures demokraatlikes riigis on.

Konstitutsioon määrab ka seaduseandlise, täidesaatwa ja kohtu wõimude piirid kindlaks, niisamuti ka kõigi ameti-

wõimude wastutuse rahwa ees ja rahwa tarwilise enese-
kaitse-õiguse.

Mutaw wõim on rahwa enese wõim, ja sellepärast ei
wõi teda mitte kellegi teise kätte usaldada.

Sellepärast näeme meie Põhja-Amerikas, Prantsus-
maal, Schweitsis ja kõige uuemas Australia konstitutsionis,
et igalpool konstitutsioni rahwas ise üleüldise, üleriiklise
hääletamise läbi finnitab.

Konstitutsioni juures wõetakse esialgseid parandusi ja
muudatusi ju mitmelwiisil ette; seda wõiwad mitmesugused
asutawad fogud, konwendid, isegi parlamendi poolt walitud
komisjonid teha — aga lõpulis eelnoiu peab tingimata koha
peal kõigile walijatele hääletada antama.

Ei õiguseeadlaste ja rahwasaadikute ega ka isegi mitte
asutawa fogu kätte ei usalda rahwas oma kõige kõrgema
õiguse wiimast läbiwaatamist ja kindlaksmääramist, waid
seda teeb iga kodanik oma südametunnistuse järele.

Kord waieldi laialt selle üle, kelle tahtmist kodanik
hääletamisel awaldab, kas oma isiklist wõi üleüldist — nüüd
aga ei wõi see küsimus enam päewakorraks kerkida, sest et
meil ainult õiglaste tahtmisega tegemist on. Hääletamine
ei pea mitte ainult üleüldist tahtmist awaldama, waid üle-
pea tahtmist, mis õiglane tahab olla, tahtmist, mis mitte
wägewama wõi tugewama poolt antud käjus ei awaldu,
waid kõige kõrgemas seaduses, mis wabatahtlist ja mee-
päralist täitmist nõuab.

Demokratilise korra juures ei kuula waba kodanik
mitte hirmu pärast sõna, waid täidab seadust ainult selle-
pärast, et see r a h w a tahtmist awaldab.

Kogu rahwa poolt finnitatud konstitutsion on demo-
kratia kõige kõrgem seadus. Harilikude seaduste wäljaand-
mise wõib rahwas kas terve riigi wõi jälle tema üksikute
osade seaduseandlise wõimu kätte usaldada. Schweitsis pan-
dakse isegi harilikud seadused rahwale finnitamiseks ette;
see ei ole aga mitte kõige sündsam ega otstarbekohasem. Iga-
tahes aitab sellestki, kui rahwasaadikud üleüldise, otsekohese,
iühetalilise ja salajase hääletamise teel walitakse, kuna nende

tegemus jeltsfondlise kontrolli alla käib. Aga harilik seadus ei tohi muudugi mitte mingil tingimisel konstitutsiooni wõi riigi põhjusseaduseid rikkuda.

Nii piirab rahwas ennast ise õigluse ja õigusega, ja annab kõigile oma ajutustele tarwilised õigused ning paneb neile ka tarwilised kohustused peale.

Aga ka siin peame meie jeda meelde tuletama, et see õfi jugugi täielik ega lõpetatud ei ole.

Kui ka rahwas konstitutsiooni parandamisega teda päew-päewalt täiendada püüab, siis puudutab see ometigi ainult üht osa. Sest kuhu jääb siis majandusline konstitutsioon wõi majanduslised põhjusseadused?

Kuhu jääwad iga inimese õigused elamise, lõbustuste ja hariduse peale?

Kuhu jääb õiglus, mis rahwa kätte tööstuse=ettewõtete, wabrikute ja tehaste omawalitsuse annaks? Kuhu jääwad rahwa poolt walitud walitsejad ja direktorid, kes oma walijate ees aru peawad andma?

Aga kuigi neid weel ei ole, siiski tohime ja peame meie uskuma: kui furd demokraatline konstitutsioon tarwilise tugewuse ja wastupidawuse on omandanud, siis toob ta lõppude-lõpuks enesega ka majanduslise konstitutsiooni kaasa!

3.

Demokratia ja omawalitsus.

Jsewalitsuslistes riikides ja pool-ijewalitsuslistes wabariikides on õige laialt maad wõtnud isefugune kumardamine nõndanimetatud wõimu ees. Talle püütakse alati mingisugune kõrgem, püha ja puutumata ilme anda.

Niisugustes riikides kardetakse wõimu isegi armustada, et mitte tema autoriteti ja pühapaistet rikkuda.

Teistfugune on lugu wõimuga aga demokraatlike korra juures.

Kui meie ühejõnaga jeda seisukohta võimu vastu, mida demokraatia põhjusemõtteliselt üles püüab näidata, ära määrata tahaksime, siis oleks kõige jündsam sõna siin „umb-usaldus“.

Rääib, nagu peafsid rahwawalitjuse juures ametiwõimud iseäranis juures lugupidamises seisma: nad on ju kõik rahwa oma walitud usaldusmehed, rahwa enese võimu kandjad tema täies juuruses.

Braeguse=aja demokraatliste riikide elu ja kogemused näitavad äga, et lugu juotuks teistjuguine on. Rahwas tunneb selleks liig hästi võimu awatlust ja rikkumat mõju, et oma walitud esitajaid wõi usaldusmehi pimedast peast uskuda. Kartus, ettewaatlikkus, püüid iga walitut piirata, üht ametit mime wahel ära jagada ja alalise walju järelwalwuse alla panna, — need on demokraatia algõuded, mis kõigi ametiwõimude kohta makswad.

Mis wabadusesse puutub, siis peetakse teda haruldajelt lihtsaks. Ja tõeste on mõne metsrahwawürsti wabadus õige lihtne asi: ta wõib teha, mis tahab, ja ei kohku ühegi wõera hinge ega wõera kukru ees tagasi.

Demokraatia wabadus on äga koguni teistjuguine: teda ei oska ette kujutadaagi ilma kõige hoolikama, täpisepealsema, peenemõttelisema ja terawameelsjema korralduseta ja väljatöötamiseta.

Mõned wähejed erandid wälja arwatud, seisawad kõik demokraatlijed riigid föderatiwjel (ühis-) alusel. Niisugused ühiswabariigid seisawad paljudest wäikestest wabariikidest koos. Mõned wõrdlewad niisuguste riikidega üegi Saksa riiki, mis kahesükümnest mitmesuurustest riigikestest ja kolmest itseiswast linnast koos seisab.

See on äga eksitus. Saksamaa osariigid ei ole mitte üheõiguslijed ja kõigi nende üle walitseb Preisimaa. Demokraatlistes riigides ei ole äga üksikud osariigid mitte ainult ühesõiguslijed, waid nad walitsewad ka ise endi üle ühiselt. Saksamaa üle walitseb äga keiser ja würstide nõukogu. Demokraatlijes riigis walitseb juur ja ühine rahwas!

Wanal ajal tuntid ainult wäikseid rahwawalitjusi.

Kodanikka oli nii vähe, et nad kõik turuplatši peale ära mahtusid. Niisugused olid Europas keisr-ajal linnade ja küllade wabariigid — wähemad neist walla, suuremad meite-aja maakonna juurused. Alles Amerikas ja hiljem Schweitsis tehti katset miljonite kodanikkude üle ühist demokraatlist walitsust sisse seada.

Ülesanne näis läbiwiimata olemat. Siigla riigis on wõim sunnitud tahtmatast rahwast eemal asuma. Kudas nüüd wäikseid wabariikseid üheks suureks kokku liita, ilma et see rahwawõiguseid kütkestaks? Kas ei lagunenud wanal ajal mitmed liidud just jellel põhjusel koost, et wõimata oli terwet rahwast ühisele koosolekule koguda? Kas ei olnud niisama õnnetult mitmed wabariigid teiste üle walitseja katsumud?

Kuid Schweitsis ja Amerikas õnnestas katse siiski ja andis uue demokraatia-laadi, mis nüüd iga suure wabariigi juures kõige tähtsamaks ja tarwilikumaks tundemärgiks on. Ka demokraatlist Wenemaad võib ainuüksiinda liit-riigina ette kujutada!

Mida see õieti siis tähendab?

See tähendab, et ühise demokraatlise wabariigi kaitse ja warju all terwe rida teisi wabariikseid tekkib, kellest igaüks teatud piirides ise omale konstitutsiooni annab, enese tarwis seadused wälja kuulutab, oma parlamendid kokku kutsub ja ministriumid kokku seab ja enesele kohtunikud ja ametnikud walib.

Demokraatliste wabariikide piirkondades asutatakse kubermangud, maakonnad, wallad ja linnad kõige laialdasema omawaitisusega, oma kohalikkude seaduste, rahaasjanduse ja walitnud ametnikkudega.

Siinjuures tuleb huwitab asjalugu nähtawale:

Mida kõrgem ja tugewam wõim, seda vähem asju kuulub tema alla.

Üheenesest seisab keisr-wõim üle kõige — temast kõrgemal seisab ainult ühine walitseja rahwas —, aga asjade arv,

mis selle võimu alla kuulub, on õige kitsas ja käpipealselt ära piiratud, ilma et tal õigust oleks üle nende piiride astuda.

Osariikide võim on kesk-võimust nõrgem, sest et ta teatud juhtumistel kogu liidu kesk-võimu sõna peab kuulma. Aga kui laialdane on tema tegemusväli selle eest koha peal!

Demokratia püüab kõigis asjus valitsemist seaduseandmisest, täidesaatvat võimu seaduseandlisest võimust lahutada.

See võimukondade jagamine ei sünni mitte sel alusel, nagu ta konstitutsioonilistes isevalitsuseriikides ja osalt isegi Prantsuse wabariigis sünnib, kus seaduseandliste asutuste iseseisvust hoolega kaitstakse ja kogu administratsioon ühes kõigewägewama politseiga ja wastutusega ametnikkudest ja kohtunikkudest kokkuseatud segakohtute ees tema alla kuulub.

Ei, demokraatlikes riigis valitseb kõigi ametivõimude üle rahwas, kes oma seaduseandlisi asutusi ehk ministerruumisi sugugi rohkem ei usalda, kui kohtuid. Seltskondlise kontrolli abil kõigi ametivõimude üle püüab demokratia oma jaadikutest, kuberneridest ja kohtunikkudest tõsised rahwateenrid teha, mitte aga omakasu-püüdlikka wägivaldaja hirmuwalitsejaid.

Wiimaseks organisatsiooniks, mis juba otsesed üsfsikut kodanikku seltskondlise tegemusega ühendab, on ameti-, poliitika- ja hariduse-seltside ning -ühisuste asutamise wabadus.

Kui esimene Prantsuse rewolutsion esimese wabariigi löi, siis sündis see ühe kardetawa ja meeletu eelarwamise tagajärjel: kodanikkude poliitilist üheõiguslust maksmaks tunnistades jättis ta majanduslikud ja hariduslikud wastolud täitsa tähele panemata. Sellepärast häwitas ta üsfsiku kodaniku ja wabariigi ametipaikade tegemuse wahel igasugused ühendawad wahelülid ära.

See aga tasus selle wägivaldala armutalt kätte. Kawafindlate ja laialt-organiseritud wabade ühenduste asemel, kes wabariigi tarwis tegelasi ette oleksid walmistanud, tulid turuhooplejate ja õnnelikute salgad nähtawale, — ja mis-sugused tagajärjed olid sel kõigil?

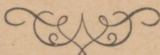
Need on juba teada — kolm wabariiki ja neli kuning-
riiki üheainukese aastasaja jooksul! Rahutuste ja korra-
lageduse läbi äraburnatud rahwas wõttis kuningad ja hir-
muwalitsejad kahe käega wastu, ja wiimased leidsid endi
wõimude kindlustamiseks kõige parema abinõu tapalawa ning
wangikoja olemat!

Sellepärast peame meie demokraatlist riiki organiseri-
des kõigepealt kodanikkude ühijuste ja seltside wabaduse eest
hoolt kandma, kes kodanikkude kalliwäärtuslisi hääli ja waa-
teid koguksid ning korraldaksid ja neid laialilagunemise eest
hoiaksid.

Tühi arwamine, nagu wõiks igaiüks teistest lahus wõi
üksinda midagi ära teha wõi kätte saada. Kui niisuguseid
kodanikke ka miljonid oleks, siiski läheksid nende arwamised
ja tahtmised asjata kaduma. Riikawa ja käretsawa rahwa-
hulga seas ei saa harilikult mitte ühestki sõnast aru. Aga isegi
wäikse koori laul kostab alati selgeste ja awaldab seda mõju,
mida ta awaldama peab. Nii siis: **E n n e m t u h a t o r -**
g a n i s e r i t u d k o d a n i k k u k u i m i l j o n o r g a n i -
s e r i m a t a t .

Sel põhjusel oligi wana walituse ajal wõimalik ter-
weid rahwaid ikke all hoida. Organiseritud walitusewõimul
oli ju ainult organiserimata koguga tegemist, kuigi see kogu
miljonitest inimestest koos seisis.

Ainult organiseritult jõname meie wõidule!

A

34 626

89 514

Sind 20 kop.
